Χριστούγεννα. εν Σαράιδα [illegible]

Ταχυδρόμος Κ/π. 24 10βρ. 1906

ΕΝ 40 ΕΚΚΛΗΣΙΑΙΣ ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΠΕΡΙΞ

Ἡ ἑορτὴ τῶν Χριστουγέννων, ἡ μεγάλη αὕτη ἑορτή, ἡ κοινῶς «Χριστοῦ» καλουμένη παρ' Ἕλλησι καὶ *Βότζουκ* παρ' Ὀθωμανοῖς, ἀγνοῶ πόθεν παράγουσι την λέξιν, καὶ *Κολέδα* ἐκ τοῦ *Κόλε*=δύω παρὰ Βουλγάροις, ἑορτάζεται κατὰ τὰ μέρη ταῦτα μετὰ μεγάλης πομπῆς καὶ διαφόρων συνηθειῶν ἀνακαλουσῶν ἐν πολλοῖς τὰς Βακχικὰς τελετάς.

Ἕκαστος κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς ἑορτῆς σφάζει τὸν χοῖρον, ὃν ἔτρεφε διὰ τὴν ἡμέραν τῶν Χριστουγέννων, ἢ ἠγόρασεν ἔξωθεν τότε· ἔν τισι δὲ χωρίοις ὡς ἐν Σκοπέλῳ, Πέτρᾳ, Τζογγάροις καὶ ἀλλαχοῦ διὰ τοῦ αἵματος χρίουσι σταυροειδῶς τὰς θύρας τῶν οἰκιῶν αὐτων καὶ ἀλλαχοῦ εἰς τὸ μέτωπον καὶ τὰ μικρὰ παιδία Τὸ ἱερεῖον τοῦτο, τιθέμενον ἐπὶ κοντοῦ, ἰδίως ἐν τοῖς χωρίοις, ὄρθιον κρατεῖται μέχρι τῆς ἐπιούσης ἀκέραιον, ἐνιαχοῦ δὲ ὁ οἰκοδεσπότης καὶ θυμιᾷ τρὶς αὐτό. Τὴν δὲ πρωΐαν μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἑορτῆς ἐξάγονται τὰ σπλάγχνα αὐτοῦ καὶ ψηνόμενα παρατίθενται εἰς τὴν τράπεζαν καὶ διανέμονται ἐξ αὐτῶν μερίδες καὶ εἰς τοὺς πτωχούς.

Ἡ ἑσπέρα τῆς παραμονῆς εἶνε ἡ κυρίως ἑορτὴ ἐν τῷ οἴκῳ, ἔνθα σχεδὸν καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τοῖς χωριοις δέον νὰ παρατεθῶσιν ἐν τῇ τραπέζῃ ἀπὸ πάντα τὰ εἴδη τῶν ἐν τῇ οἰκίᾳ τεταμιευμένων ἐδωδίμων καὶ ἐννέα, ἢ τρία εἴδη ἐδεσμάτων καὶ τρεῖς ἄρτοι ἀκέραιοι. Πρὶν δὲ νὰ αρχισωσι νὰ τρώγωσιν ἐγείρονται πάντες οἱ παρευρισκόμενοι καὶ ὁ οἰκοδεσπότης κρατῶν ἐν τῇ χειρὶ του λαμπάδα, κολλῶν ἑτέραν εἰς τὴν τράπεζαν καὶ ἄλλην εἰς τὸ εἰκονοστάσιον καὶ λαμβάνων θέσιν ἱεροφάντου ἀνέρχεται εἰς τὴν ἑστιαν, τῶν ἐπιλοιπων μελῶν ὀρθίων ἱσταμένων περὶ τὴν τράπεζαν, καὶ λαμβάνει πῦρ ἐπὶ σιδηροῦ σκεύους ἐν γεωργικοῖς χωριοις ἐπὶ τοῦ ὕννιου τότε διαλυομένου ἐκ τοῦ ἀρότρου καὶ θέτων θυμιάματα θυμιᾷ ὅλους τοὺς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ ὅλα τὰ διαμερισματα τῆς οἰκιας καὶ αὐτὰ τά τε ὑποζύγια καὶ τὰ ζῷά του καὶ εἶτα ἐπανέρχεται καὶ θέτει τὸ αὐτοσχέδιον θυμιατήριόν του ἔν τινι γωνίᾳ, ἔνθα ἵσταται μέχρι τῶν Φώτων, καθόσον τὸ θυμιᾶν ἐπαναλαμβάνεται καὶ κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ ἁγιου Βασιλείου καὶ κατὰ τὰ Φῶτα. Ἡ τράπεζα αὕτη καλεῖται «τ' ταχυ(ν)ὰ τὰ ἁγνά»

Κατὰ τὴν νύκτα δὲ ἐκεινην ἐν πολλοῖς χωριοις τό τε πῦρ καὶ τὸ φῶς ἄσβεστον διατηρεῖται μέχρι τῆς ἀνατολῆς τοῦ ἡλιου πολλαχοῦ δὲ οὔτε τὸ πῦρ τῆς ἑστιας σβέννυται οὔτε στάκτη ἐξάγεται μέχρι τῶν Θεοφανειων.

Ἐν τῇ τραπέζῃ τῆς παραμονῆς παρατιθενται καὶ κόλλυβα ἐνιαχοῦ *κουρκοῦτα* ὀνομαζόμενα. Ὅταν θὰ γινῃ ἔναρξις εἰς τὸ τρώγειν θὰ κοπῶσιν ἐξ ἑκάστου τῶν τριῶν ἄρτων τρια τεμάχια ἐκ τῆς ὤας αὐτῶν, ἅτινα ἐναποτιθενται εἰς τὸν οἶνον μετὰ χρυσοῦ νομισματος καὶ ἕκαστος τῶν δαιτυμόνων πινων ὀλιγον ἐκ τοῦ οἴνου ἔστωκαὶ ἂν δὲνσυνηθίζειεῖτε μικρὸς εἴτε μέγας μεταλαμβάνει καὶ ἐκ τοῦ ἄρτου, εἰς ἀνάμνησιν, φαίνεται τοῦ Διονυσου καὶ τῆς Δήμητρος καὶ ἵνα περίσσειαν τούτων ἔχουσι, τὸ δὲ χρυσοῦν νόμισμαδίδεται εἰς ὅντινα ἤθελε πταιρνισθῇ πρῶτος ἐν τῇ τραπέζῃ. Μέρος τῶν κολλύβων τῶν παρατιθειμένων κρατεῖται μέχρι τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ τοτε ἡ οἰκοδέσποινα γονατιστὴ ρίπτει ταῦτα καὶ εἰς τὰς τρεφομένας ὄρνιθας σουρβίζουσα ταύτας (καὶ θὰ ἴδωμενἐντοῖς περὶτοῦνέου ἔτουςτὰπρὸς τὸ σουρβισμα). Ἡτράπεζα τῆςπαραμονῆς δὲν ἐπιτρέπεται νὰ μετακινηθῇ καὶ ἵσταται μετὰ τῶν λειψάνων τῶν φαγητῶν μέχρι τῆς πρωίας, εἴς τινα δὲ χωρία κρατεῖται καὶ μερίς τις ἵνα τὴν ἐπαύριον γευματίσῃ ὁ ἐνσαρκούμενος θεάνθρωπος. Ἐν τοις χωρίοις δὲ Κωσνῆ καὶ Προδιβου τῆς Ἀγαθουπόλεως ὁ οἰκοδεσπότης θέτει εἰς τὴν φατνην τῶν κτηνῶν του ἑπτὰ μὲν κάρυα διὰ τὰ θήλεα πέντε δὲ διὰ τὰ ἄρρενα κρατῶν ἐν χερσὶν κλῶνα ἀκρανιᾶς καὶ ἀργυρᾶν ζώνην καὶ σουρβιζων διὰ τούτων ταῦτα καὶ ἐπευχόμενος ἵνα ὦσι πολύτοκα, τοῦτο δὲ ποιοῦσιν ἀκριβῶς τὴν 8ην ὥραν τουρκιστί.

Ἐν ἅπασι δὲ τοῖς χωρίοις καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ τῆς τραπέζης τῆς παραμονῆς ὁ οἰκοδεσπότης ἐναποθετει τὸ βαλλάντιόν του καὶ μένει μέχρι τῆς πρωίας· ὅπως τοῦτο πράττει καὶ κατὰ τὴν παραμονὴν τῆς πρώτης τοῦ ἔτους.

Ἐν Σκοπέλῳ καὶ Πέτρᾳ, αἱ γραῖαι παραμονεύουσι κατὰ τὴν νύκτα ἀφ' ἑσπέρας μέχρι τῆς ἐνάρξεως τῆς λειτουργίας ἐντὸς τῶν ναῶν, οἱονεὶ φυλάττουσαι τὴν ἱερὰν λεχώ, καὶ ἀνακουφιζουσαι τὰς ὠδῖνας τοῦ τοκετοῦ. Ἐν τοῖς χωριοις τούτοις τὰ μικρὰ παιδία κατὰ τὴν νύκτα διατρέχουσι τὰς ἀγυιὰς ψάλλοντα καὶ *σουρβίζοντα* τὸν προστυχόντα καὶ εἰσερχόμενα εἰς τὰς οἰκιας λαμβάνουσι κάρυα. Ἐν ἄλλοις δὲ χωριοις ἐν τῇ τραπέζῃ τῆς παραμονῆς παρατιθενται καὶ σῦκα, ἐντὸς τῶν ὁποιων ὑπάρχουσιν ἐκ τῶν προτέρων ἐναποτεθειμένα νομισματα. Ταῦτα δὲ κατὰ πρόσκλησιν τοῦ πατρός· λαμβάνων ἀνὰ ἓν ὁ μικρότερος παῖς διανέμει εἰς τοὺς κατωνομασμένους δαιτυμόνας ὑπὸ τοῦ πατρὸς, ἐν ἄλλοις χωρίοις τοῦτο γίνεται κατὰ τὴν παραμονὴν τοῦ νέου ἔτους.

Ἐν πολλοῖς χωριοις κατὰ τὴν ἑσπέραν ταύτην τῆς παραμονῆς ριπτουσιν ἢ σῖτον ἢ κόκους ἐξ ἀκρανιᾶς εἰς τὴν σποδόν, ἀφαιρουμένης πρότερον τοῦ πυρός, καὶ ἐὰν ταῦτα ἐκραγῶσι καὶ τιναχθῶσιν ἔξω τῆς σποδοῦ (θερμοποδιᾶς) προμηνύουσι τὴν αἰσιαν ἔκβασιν τῆς ἐργασιας δι' ἣν εἶχον ριφθῇ πρὸς δοκιμὴν τῆς τύχης.

Ἐν τῷ χωριῳ Κωστῆ ἀπὸ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγιου Νικολάου μέχρι τῆς ἑορτῆς τοῦ ἁγιου Ἀθανασιου κυριως δὲ ἡ τάξις τῶν *ἀναστεναρικῶν* οἴκων (περὶ ὧν ἴδε τὴν περὶ ἀναστεναρίων πραγματειαν τοῦ μακαριτου Α Χουρμουζιάδου) μεταβαινουσιν εἰς τὸ ἁγιασμα τοῦ χωριου καὶ λαμβάνοντες ὕδωρ περιβρέχουσιν ὁ εἷς τὸν ἄλλον καὶ εἶτα διαρκῶς καθ' ὅλας τὰς νύκτας ἐν χοροῖς καὶ ὀργάνοις καὶ ἄγαν θορυβωδῶς διασκεδάζουσι μεταξύ των ἐν μέθῃ καὶ κραιπάλῃ χορεύοντες ταραχωδῶς περιφέρουσι δὲ καὶ εἰκόνας μεθ' ἑαυτῶν. Ἡ τοιαύτη αὐτῶν τελετὴ εἶνε υἱονεὶ ἡ μικρὰ ἑορτή, τῆς μεγαλειτέρας τούτων ἑορτῆς ἀγομένης κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγίου Κωνσταντίνου ὁπότε ἀληθῶς βακχικὴ πλέον ἐν ὅλαις ταῖς γραμμαῖς τελεῖται ἑορτὴ εἰς μνήμην τοῦ *Παππούδη*.

Ἐνταῦθα τοῦ λόγου γενομένουδυνάμεθα ἴσως τολμηρῶς νὰ ἀντιφρονῶμεν πρὸς τὸν μακαρίτην καθηγητὴν ἡμῶν λέγοντα ὅτι *Παππούδην* ὀνομάζουσιν οὗτοι τὸν Ἅγιον Κωνσταντῖνον, διότι καθ' ἡμᾶς ἡ ὀνομασία αὕτη ἴσως εἶνε παραφθορὰ ἢ καὶ λείψανον τοῦ ἐπιθέτου τοῦ Κρονίωνος Διός, ὁ ὁποῖος ἐλατρεύετο ἐν Θράκῃ ὡς *Παππαῖος*. Εἰς ἐνίσχυσιν δὲ τῆς εἰκασίας ἡμῶν ταύτης ἔρχεται καὶ τοῦτο· ὅτι κάτωθεν τοῦ χωρίου τούτου πρὸς τὴν ἄξενον ἀκτὴν τῆς Μαύρης Θαλάσσης ὑψοῦται ὄρος ὀνομαζόμενον κοι-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ερχομένων ἐκ τῶν στομίων τοῦ Βοσπόρου ἐν τῇ Θρακικῇ ἀκτῇ καὶ εἰς τὴν κορυφὴν αὐτοῦ ἔτι καὶ νῦν σώζονται ἐρείπεια ἀρχαίου βωμοῦ καὶ ὑπάρχει ὕδωρ διαυγέστατον. Καὶ ταῦτα μὲν παρεκβατικῶς.

Κατὰ τὴν ἑσπέραν δὲ τῶν Χριστουγέννων πᾶς ὁ εἰσερχόμενος εἴς τι κατάστημα, ὀφείλει νὰ λάβῃ λίθον ἐκ τῆς ὁδοῦ καὶ νὰ τὸν ρίψῃ ἐντὸς ἵνα καὶ ἡ εὐτυχία συνεισέλθῃ.

Ἐν τοῖς πεδινοῖς χωρίοις ᾄδουσι τὰ παιδία ᾄσματά τινα *Χριστουγεννιάτικα*, ἅπερ προδίδουσι θεσσαλλικὴν προέλευσιν καὶ τῶν κατοίκων αὐτῶν ὑποτιθεμένων ὅτι ἐκεῖθεν ἐπῴκησαν ἐνταῦθα, διότι ἐν τοῖς ὀρεινοῖς χωρίοις δὲν ἀπαντῶσι τοιαῦτα ᾄσματα. Ἓν ἐκ τούτων παριτίθεμεν κατωτέρω.

Εἴπομεν ἀνωτέρω, ὅτι τὸ θῦμα κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων εἶναι ὁ χοῖρος· ἐν χωρίοις τισὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἄθικτον διατηροῦσι μέχρι τοῦ Ἁγίου Βασιλείου καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν αὕτη ἑψηνομένη εἰς πυκτὴν (πατζιὰν) καὶ *πατζιᾶ* τοῦ ἁγίου Βασιλείου πλέον ὀναμαζομένη παρατίθεται ὡς πρῶτον φαγητὸ εἰς τὴν τράπεζαν. Ἡμέρας δέ τινας πρὸ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων ἐν πολλοῖς χωρίοις νέοι καθ' ἑσπέραν διατρέχουσι τὰς οἰκίας καὶ ξένος τις ἐὰν ἔλθῃ μεταβαίνουσι παρ' αὐτῷ καὶ ᾄδουσι περὶ αὐτὸν λαμβάνοντες καὶ δῶρον.

Ἰδοὺ δὲ τὸ ᾆσμα:

Χριστὸς γεννᾶται χαρὰ εἰς τὸν κόσμον—χαρὰ στὸν κόσμον στοὺς Ἀποστόλους—στοὺς Ἀποστόλους στοὺς Ἀρχαγγέλους—Νά! μῦρνα 'πάνω εἶνε μυρίζουν—γεννήθηκε Ἀφέντης 'σὰν ἥλιος φέγγει, 'σὰν ἥλιος φέγγει.—'Σὰν νιὸ φεγγάρι, 'σὰν νιὸ φεγγάρι σὰν παλληκάρι.

Καὶ καὶ 'ποῦ κούμβησε Χριστὸς χρυσὸ δένδρὶ ἐβγῆκε—χρυσὸ δενδρὶ χρυσόκλωνο καὶ ἀργυροφουντωμένο.—Βαστοῦσαν τὰ κλωνάριά του Ἀνατολὴ καὶ Δύσι καὶ τὰ περικλωνάριά του ὅλα τὰ «Σαλονίκεια».—Ἐδῶ 'στοῦ ἄρχοντος ταῖς αὐλαῖς 'ς' αὐλαῖς μαρμαρωμέναις, ἐδῶ ξαφνίζουν τὸ φλουρί, ξαφνίζουν τὸ λογάρι—Π' τὸ ξάφνισμα τοῦ λογαρισῦτ' ἀπεκοιμήθη' ὁ Ἀφέντης—Φέρτε καυκὶ ροδοσταμιοῦ φέρτε καὶ ἀφρᾶτο μῆλον 'π' ἕνα κλωνὶ βασιλικοῦ. Ξύπνησε ὁ Ἀφέντης τὸν βάθιόν του ἐγύρευψε, σέλα σελλμώνει.—Πήδηξε καβαλλίκευσε 'σὰν τὸ γερὸ γεράκι—(ἕ)ὥς τ' νὰ πῇ ἔχετε γειὰ σαράντα μίλια ὥσπου νὰ πῇ 'ς' τὸ καλὸ ἄλλα σαράντα πέντε Σένα σὲ πρέπει Ἀφέντη μου νὰ γίνῃς Καπετάνιος νὰ κοσκινίζῃς τὰ φλουριά, νὰ δρυμωνίζῃς τ' ἄσπρα καὶ τ' ἀποκοσκινίδιά τους δόστα τὰ παλληκάρια.—Θέλουν ἂς τὰ φᾶν θέλουν ἂς τὰ πιοῦν, θέλουν ἂς τὰ τραγουδήσουν. Καὶ 'μεῖς πολυχρονοῦμεν τὸν σπιτονοικοκύρην νὰ ζήσῃ χρόνια περισσὰ καὶ πάντα ν' ἀστρώσῃ καὶ ἀμὲ τὰ χίλια καὶ ὕστερα νὰ ἀσπρίσῃ νὰ γηράσῃ.—»

Ἐν εὐκαιρίᾳ νέοι περιερχόμενοι τὰς οἰκίας ᾄδουσιν ᾄσματα μᾶλλον πρὸς ἔπαινον τοῦ οἰκοδεσπότου, διὰ τῶν στίχων τοῦ ᾄσματος ὑποδεικνύοντες τὸν μελλόγαμβρον, ἐὰν ὁ οἰκοδεσπότης ἔχει κόρην ὡραίαν γάμου. Ἓν τούτων παραθέτομεν ὧδε.

«Ἐδῶ 'ναι ἕνας γραμματικὸς γραμματικὸς καὶ ψάλτης (αἱ λέξεις αὗται ἀντικαθιστῶνται ἀναλόγως τοῦ μελλογάμβρου, ὃν ὑπαινίσσονται) κρατεῖ τὸν οὐρανὸ χαρτὶ τὴν θάλασσαν μελάνη καὶ τὸ τελένι τὸ φτερὸ κονδύλι νὰ τὸ κάνῃ—'κονδύλισε (ὠλίσθησε) τὸ χέριν του καὶ χῶσε τὴν μελάνη—καὶ λέρωσε τὰ ροῦχά του, τὰ χρυσοκεντημένα.—Ποιὰ εἶνε ἄξια, δυνατὴ νὰ πλύνῃ ψάλτου ροῦχα Κόρη ξανθὴ 'παινεθηκε 'π' ἀν' τὸ παραθύρι 'γὼ εἶμ' ἄξια, δυνατὴ νὰ πλύσω ψάλτο ροῦχα—Καὶ ἀντὶ νερὸ ροδόσταμο καὶ ἀντὶ σαπῦνι μόσχο καὶ ἀντὶ ἥλιο στέγνωμα 'στὸ στῆθός της συεγνώνει,

Τὸ στῆθός της ἄψὶ (φλογερὸν) καὶ 'κάη τὸ μαλδύλι, μανδύλι τὸ μεταξωτὸ τὸ χρυσοκεντημένο».

Ἐν δὲ Τσογγάροις (υπαγομένης εἰς τὴν ἐπαρχίαν Βιζύης) πολλὰς ἡμέρας πρὸ τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων νέοι ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς των ἀρχηγόν, πρὸς ὃν διδουσι τὸ ὄνομα *παπᾶς* περιέρχονται κωμάζοντες καὶ βακχίζοντες τὰς οἰκίας καὶ ἔξωθεν τῆς κλειστῆς θύρας ὁ παπᾶς ᾄδει εὐχετικά τινα ἢ μᾶλλον κώμους ἐν τρισὶν στροφαῖς, ἐν ἑκάστῃ τῶν ὁποίων ἡ συνοδεία ἀναφωνεῖ Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν. μετὰ δὲ τὴν λῆξιν τοῦ ᾄσματος κατέρχεται ὁ οἰκοδεσπότης κρατῶν εἰς τὰς χεῖρας του κουλίκιον (ἀρτοςκυκλικὸς καὶ ἄνωθεν κενὸς) ἐπίτηδες παρεσκευσμένον, καὶ ὀλίγον λαρδὶ καὶ προςφέρει εἰς τὸν παπᾶν καὶ μικρόν τι φιλοδώρημα χρηματικόν, ἐξ ὧν εἶτα οἱ κωμάσαντες ἀγοράζουσί τι χρειῶδες εἰς τὴν ἐκκλησίαν.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω κ. καταφαίνεται ὅτι κατὰ τὴν παρὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Χριστουγέννων ἰδίᾳ δὲ κατὰ τὴν παραμονὴν ὑπάρχουσι τοιαῦτα ἔθιμα, ἅπερ καὶ ἀκουσίως ἀνακαλοῦσιν εἰς τὴν μνήμην τὰς βακχικὰς συνηθείας τῶν ἀρχαίων καὶ εἰδικωτέρως εἰς τὰ ὀρεινὰ χωρία ἐπικρατούσας, οἷον ἐν Σκοπέλῳ, Πέτρᾳ, Σκοπῷ, Σκεπαστῷ, Βὐκαρύῳ, Κωστῇ, Προδιῶῳ καὶ τὰς τοιούτας βουλγαρικάς, ἐνῷ ἐν τοῖς πεδινοῖς χωρίοις καὶ τὰ ᾄσματά εἰσι προελεύσεως μᾶλλον θεσσαλικῆς καὶ αἱ συνήθειαι ἄλλαι, μὴ ἔχουσαι τὸ ἄσβεστον πῦρ, τὰς δι' ὀσπρίων καὶ διὰ τῆς ἀκρανιᾶς οἰωνοσκοπίας καὶ τὰ σουρβίσματα διὰ κλώνων ἀκρανιᾶς καὶ τὸν χοῖρον ὡς τι ἱερεῖον.

Ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις 4 Δεκεμβρ. 1905.

Β. Μελανίων.

δικηγόρος

Ταχυδρόμος Κπ. 1906 24 Ιαν. Χριστούγεννα ἐν 40 Ἐκκλησίαις

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ